

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

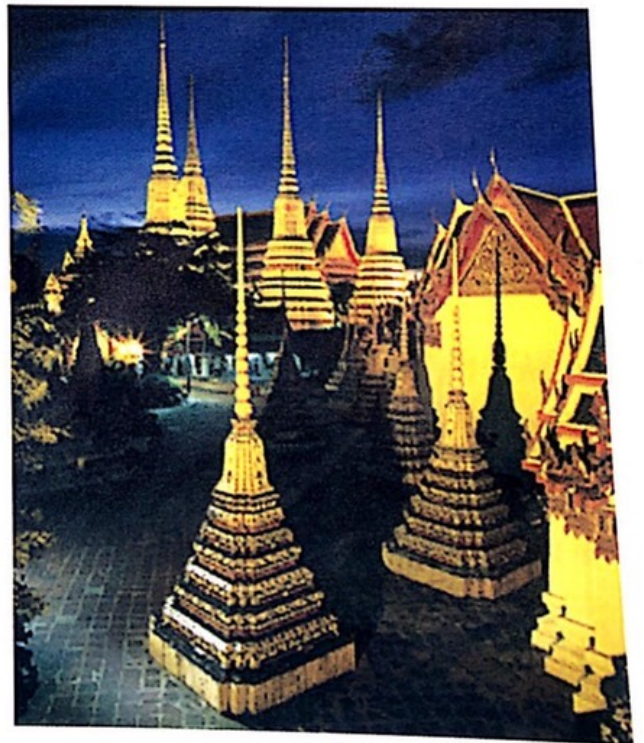

ประวัติความเป็นมา

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นวัดโบราณ สร้างตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อว่า **วัดโพธาราม** ไม่ปรากฏประวัติการสร้าง

ในปีพุทธศักราช ๒๓๑๑ เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงสถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานี โดยกำหนดเขตทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาให้แม่น้ำผ่านกลางพระนคร วัดโพธารามตั้งอยู่ในเขตกำแพงพระนครฝั่งตะวันออก จึงได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวง และมีพระราชอาณาปกครองตลอดสมัยกรุงธนบุรี

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้ปฏิสังขรณ์วัดโพธารามขึ้นใหม่ ทั้งพระอาราม สร้างพระอุโบสถ พระระเบียง พระวิหาร ตลอดจนสิ่งก่อสร้างที่จำเป็นอื่น ๆ และสร้างถาวรวัตถุ แล้วโปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปจากหัวเมืองต่าง ๆ มาประดิษฐานบริเวณพระอุโบสถ พระวิหารทิศ และพระระเบียง ฯลฯ แล้วพระราชทานนามว่า **วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาส**

พุทธศักราช ๒๓๓๕-๒๓๔๑ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์สิ่งใดชำรุดทรุดโทรมมากก็รื้อสร้างใหม่ขยายรูปทรงบ้าง สร้างเพิ่มขึ้นใหม่บ้าง ส่วนกุฏิสงฆ์สร้างใหม่เป็นตึก และโปรดให้จารึกสรรพตำราต่าง ๆ ๘ หมวดลงแผ่นหินอ่อนประดับไว้ตามศาลารายเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชน

สมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ปฏิสังขรณ์พระรัศมี พระพุทธไสยาสน์ ทรงสถาปนาพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาล และแก้สร้อยนามพระอารามเป็น **วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร** พระองค์ทรงริเริ่มพระราชประเพณีอันเนื่องด้วยวัดพระเชตุพนอย่างหนึ่ง คือ ประเพณีการเสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนครทางสถลมารค เดิมไม่มีประเพณีที่พระมหากษัตริย์จะต้องเสด็จไปยังวัดพระเชตุพนก่อน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์องค์แรกที่เสด็จไปทรงนมัสการพระพุทธเทวปฏิมากร พระประธาน

ในพระอุโบสถวัดพระเชตุพน และทรงบำเพ็ญพระราชกุศล รัชกาลต่อมาจึงถือเป็นพระราชประเพณีว่า เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนครโดยทางสถลมารคจะเสด็จไปทรงนมัสการ**พระพุทธเทวปฏิมากร** พระอุโบสถวัดพระเชตุพน สมัยรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ ทรงมอบให้กระทรวงโยธาธิการบูรณปฏิสังขรณ์จนถึงรัชกาลปัจจุบัน โปรดให้ดำเนินการปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เป็นต้นมา

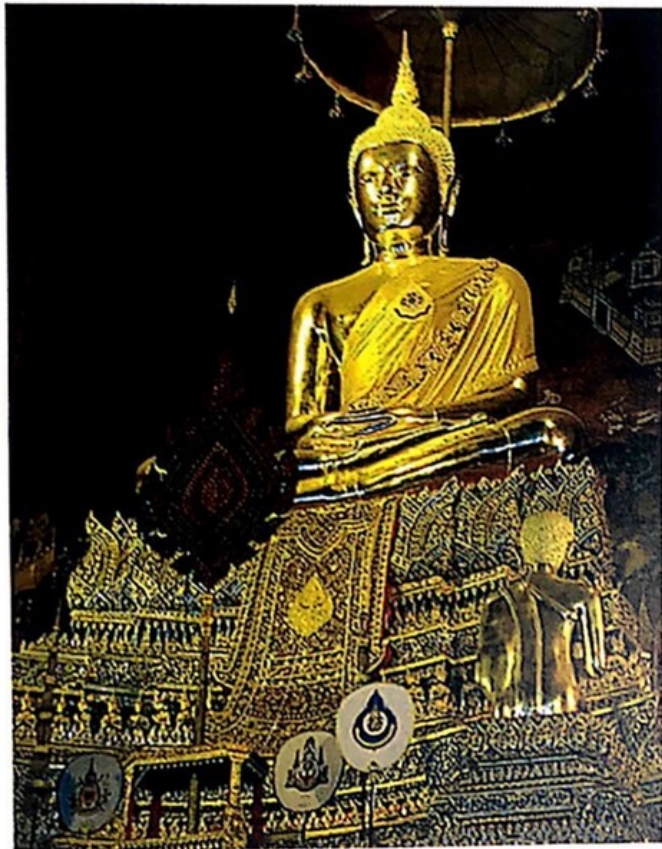

สถานะและที่ตั้ง

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๒ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีที่ดินตั้งวัด เนื้อที่ ๕๐ ไร่ ๓๘ ตารางวา

สิ่งสำคัญในพระอาราม

พระอุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน แบบ ศิลปะรัตนโกสินทร์ คือ ฐานตรง เสาสี่เหลี่ยม หลังคามุขลด ๓ ชั้น หลังคามุงกระเบื้อง ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันประดับลายปูนปั้น ลายเครือวัลย์ ผนังภายในมีภาพจิตรกรรมเขียนด้วย สีน้ำมันเรื่องพระสาวกที่ได้รับเอตทัคคะ เสาภายใน ทั้ง ๑๖ เสา เขียนสีน้ำมันเป็นลายดอกไม้กำแยง สลับนก ชุ่มประตุน้าต่างเป็นชุ่มมงกุฏ บานประตู ด้านในเขียนลายรดน้ำเป็นภาพพัตพระราชาคณะ ฐานานุกรม เปรียญฝ่ายอรัญวาสี และคามวาสี ทั้งในกรุง และหัวเมือง ประตูด้านนอกประดับมุกเป็นภาพรามเกียรติ์ บานหน้าต่างด้านนอกแกะสลักปิดทองประดับ กระจัก บานหน้าต่างภายในเขียนลายรดน้ำเป็นตราเจ้าคณะสงฆ์ กำแพงระเบียงพระอุโบสถเป็นหินอ่อน มีภาพสลักเรื่องรามเกียรติ์

พระประธาน ในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูป ปางสมาธิ พระนามว่า **พระพุทธเทวปฏิมากร** พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้อัญเชิญมาจากวัดคูหาสวรรค์ (วัดศาลาสี่หน้า) ธนบุรี ได้ฐานชุกชีประดิษฐานพระบรมอัฐิ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระวิหารทั้งสี่

พระวิหารทิศตะวันออกมุขหลัง ชั้นใน เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้อง ผนังภายในมีภาพจิตรกรรมภายในประดิษฐาน พระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทร สูง ๒๐ ศอก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้อัญเชิญมาจากวัดพระศรีสรรเพชญ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เดิมมีนามว่า **พระโลกนาถ ศาสตราจารย์** ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว พระราชทานนามว่า **พระพุทธโลกนาถ**

ราชมหาสมมตวงศ์ องค์อนันตญาณลัทธิปัญญา สยัมภูพุทธบพิตร

พระวิหารทิศตะวันออก ชั้นนอก เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้อง ผนังภายใน มีภาพจิตรกรรม ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อด้วยนาก ปางมารวิชัย อัญเชิญมาจากวัดเขาอินทร์ อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย เดิมพระราชทานนามว่า **พระเจ้าศรีสร้อยในคองไม้พระมหาโพธิ์** เพราะมี ต้นโพธิ์ประกอบ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามใหม่ว่า **พระพุทธรูปมารวิชัย**

กัณฑ์ประภังค์ อัครพฤกษ์ไพสิริกรรมย์อภิสมพุทธบพิตร ที่ผนังพระวิหารมีภาพจิตรกรรม

พระวิหารทิศใต้ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้อง ผนังภายในมีภาพจิตรกรรม ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย อัญเชิญมาจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพระปัญญาวัคคีย์ นั่งสลับ พระธรรมเทศนาประกอบ เดิมพระราชทานนามว่า **พระพุทธเจ้าเทศนาพระธรรมจักร** พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามใหม่ว่า **พระพุทธรูปชินราช วโรวาทธรรมจักร อัครปฐมเทศนา นราศภพพิตร**

พระวิหารทิศตะวันตก เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้อง ผนังภายในมีภาพจิตรกรรม ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีนาคปรก อัญเชิญมาจากลพบุรี เดิมพระราชทานนามว่า **พระนาคปรก** พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามว่า **พระพุทธรูปชินสีห์มุนีนาถ อัครอาสนบัลลังก์ อุทง์ทศภาคนาคปรก ดิลกภพพิตร**

พระวิหารทิศเหนือ ประดิษฐานพระพุทธรูปปางปาเลไลยก์ซึ่งโปรดให้หล่อขึ้นใหม่ เดิมพระราชทานนามว่า **พระปาเลไลยก์** พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามว่า **พระพุทธรูปาลีไลยก์ ภริตติไตรวิเวก เอกจาริกสมาจาร วิมุติญาณบพิตร**

พระระเบียงรอบพระอุโบสถ ซึ่งเชื่อมต่อพระวิหารทั้ง ๔ สร้างสมัยรัชกาลที่ ๑ ทั้งชั้นนอก และชั้นใน ต่อมารัชกาลที่ ๓ โปรดให้เสริมผนังพระระเบียงชั้นในให้สูงกว่าเดิม ๒ ศอก สมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้รื้อผนังสายบัวซึ่งประดับกระเบื้องปรุของพระระเบียง ทั้ง ๒ ชั้น ทั้งหมดถือปูนใหม่ ผนังภายในทาสีปูน สีเหลือง พระระเบียงด้านนอกทาสีขาว บูรณะ หลังคา เพดาน เสา พื้น ชุ่มประตู่ และเขียนลาย บานประตู่ใหม่

ภายในพระระเบียงทั้ง ๒ ชั้น ประดิษฐาน พระพุทธรูป ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช โปรดให้อัญเชิญมาจากหัวเมืองต่าง ๆ แล้ว นำมาบูรณะใหม่ รัชกาลที่ ๓ โปรดให้ทำฐานชุกชี พระพุทธรูปขึ้นใหม่ พระพุทธรูปในพระระเบียงชั้นใน มี ๑๕๔ องค์ ชั้นนอกมี ๒๔๔ องค์

ศาลาการเปรียญ เดิมเป็นพระอุโบสถเก่า ครั้งยังเป็นวัดโพธาราม เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ลักษณะทรงไทย หลังคามุงกระเบื้องประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันปิดทองประดับกระจก เดิมพื้นไม้ สมัยรัชกาลที่ ๓ เปลี่ยนเป็นปูศิลาต่อเฉลียงรอบมีเสาราย ต่อมาได้รับการปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ พระพุทธรูปพระประธานในศาลาการเปรียญเป็นพระพุทธรูปหล่อปางสมาธิ ถึงรัชกาลที่ ๔ พระราชทานนามว่า **พระพุทธรูปศาสดา มหากรุณาธิคุณ สุนทรธรรมทาน บูรณสุคตบพิตร**

พระมณฑป คือ หอพระไตรปิฎก เดิมในรัชกาลที่ ๑ เป็นอาคารไม้ทั้งหลัง หลังคามุงกระเบื้อง หุ้มติบุง ฝาและเสามีลายรดน้ำ ภายในมีตู้พระธรรมเป็นตู้ยอดมงกุฎจตุรมุข ปิดทองประดับกระจก ต่อมาชำรุดมาก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้รื้อสร้างใหม่เป็นมณฑปก่ออิฐถือปูนจตุรมุข ยอดทรงมงกุฎ ประดับกระเบื้องเคลือบและกระเบื้องถ้วยสลับลี ชุ่มประตู่หน้าต่างเป็นลายปูนปั้น ปิดทอง บานประตู่หน้าต่างเขียนลายรดน้ำ มีกำแพงแก้วกรุกระเบื้องปรุเคลือบโดยรอบ

พระวิหารพระพุทธไสยาสน์ สร้างในรัชกาลที่ ๓ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนทรงไทย หลังคา
ลาด ๓ ชั้น ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันปิดทองประดับกระจก มีระเบียบเดินได้รอบพระวิหาร
ซุ้มประตูหน้าต่างเป็นลายปูนปั้นปิดทองทรงมงกุฏ ภายในประดิษฐานพระพุทธไสยาสน์ เป็นพระพุทธรูป
ปูนปั้น พระบาทประดับมุกเป็นภาพมงคล ๑๐๘ ประการ ผั่งภายในมีภาพจิตรกรรมที่เพดานและเสา
เป็นลายทองบนพื้นแดง

พระปราสาทมหาธาตุ ๔ องค์ อยู่ภายในวงพระระเบียง
สร้างในรัชกาลที่ ๑ ต่อมารัชกาลที่ ๓ ก่อเสริมให้สูงกว่าเดิม
องค์ละ ๓ คอก ประดับศิลาใหม่ และมีการบูรณะซ่อมแซม
ต่อมาหลายครั้ง

พระมหาเจดีย์ประจำรัชกาล ๔ องค์

๑. พระมหาเจดีย์ศรีสรรเพชญดาญาณ พระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้สร้างครอบ
พระศรีสรรเพชญ์ พระพุทธรูปยืนซึ่งชะลอมมาจากวัดพระศรีสรรเพชญ์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
พระเจดีย์สูง ๘๒ คอก ลักษณะเป็นพระเจดีย์เหลี่ยมย่อไม้ยี่สิบ
ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีเขียว พระนามว่า **พระมหาเจดีย์
ศรีสรรเพชญดาญาณ** เป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๑

๒. พระมหาเจดีย์ดิลกธรรมกรกนิทาน พระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์วัด

พระเชตุพนทั้งพระอาราม

และสร้างพระมหาเจดีย์ ขนาดสูงเท่ากับพระมหาเจดีย์ศรีสรรเพชญดาญาณ
ทรงพระราชอุทิศถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ประดับด้วยกระเบื้องสีขาวย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระราชทานนามว่า **พระมหาเจดีย์ดิลกธรรมกรกนิทาน** เป็น
พระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๒

๓. พระมหาเจดีย์มณีปัทมบริวาร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงสร้างเพื่อพระองค์เอง องค์ทางใต้ **ประดับด้วย
กระเบื้องสีเหลือง** พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระราชทานนามว่า **พระมหาเจดีย์มณีปัทมบริวาร** เป็น **พระมหาเจดีย์
ประจำรัชกาลที่ ๓**

๔. พระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างขึ้นอยู่ทางตะวันตกของพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๑ โดยถ่ายแบบมาจากพระเจดีย์ศรีสุริโยทัย วัดสวนหลวงสบสวรรค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นพระเจดีย์เหลี่ยมย่อไม้สิบสอง มีชุ่มจะนำ **ประดับกระเบื้องสีขาบหรือสีน้ำเงินเข้ม เป็นพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๔**

รัชกาลที่ ๔ มีพระราชดำริสก่อนสวรรคต มิให้มีการสร้างพระเจดีย์ประจำพระองค์ขึ้นมาอีก ซึ่งจะทำให้วัดพระเชตุพนคับแคบ ส่วนพระมหาเจดีย์ ๔ องค์ ให้ถือว่าพระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๔ พระองค์ทรงเคยเห็นกันทุกพระองค์ จึงควรมีพระมหาเจดีย์อยู่ด้วยกัน

พระวิหารคด ๔ หลัง สร้างสมัยรัชกาลที่ ๑ แต่บูรณะตามแบบเดิมในรัชกาลที่ ๓ ผนังด้านบนเจาะช่องให้แสงสว่างเข้า **ประดับกระเบื้องปรุทั้ง ๔ หลัง**

พระวิหารน้อย สมัยรัชกาลที่ ๑ ตั้งตามแนวกำแพง สมัยรัชกาลที่ ๓ โปรดให้รื้อสร้างใหม่ตามแนวกำแพงคั่นกลางวัดทั้ง ๒ หลัง

พระเจดีย์หมู่ละ ๕ องค์ บนฐานเดียว ลักษณะก่ออิฐถือปูน ทรงเหลี่ยมย่อมุมประดับกระเบื้องทั้งสี่ด้านทั้งหมด ๔ หมู่ รวม ๒๐ องค์ พระเจดีย์องค์กลางของแต่ละหมู่จะมีขนาดใหญ่กว่าอีก ๔ องค์ที่อยู่รายรอบทั้ง ๔ หมู่ตั้งอยู่นอกกระเบื้อง ต่อมาสมัยรัชกาลที่ ๓ โปรดให้ทำกำแพงแก้วประดับกระเบื้องปรุบนฐานทักษิณ **ประดับกระเบื้องที่องค์พระเจดีย์และประดับศิลาที่ฐานใหม่**

พระเจดีย์ราย ๗๑ องค์ อยู่รอบกระเบื้อง ลักษณะก่ออิฐถือปูน ลักษณะทรงเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง องค์เจดีย์ประดับด้วยกระเบื้อง ฐานประดับด้วยศิลา สร้างในรัชกาลที่ ๓

พระระเบียงรอบพระมหาเจดีย์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อสร้างพระมหาเจดีย์ศรีสรรเพชญดาญาณแล้ว โปรดให้สร้างพระระเบียงล้อมพระมหาเจดีย์ ๓ ด้าน รัชกาลที่ ๓ ทรงขยายพระระเบียงทางทิศเหนือและใต้ออกไป

แล้วโปรดให้สร้างพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๒ และรัชกาลที่ ๓ ทางทิศเหนือและทิศใต้พระมหาเจดีย์ศรีสรรเพชญดาญาณ สร้างชุ่มประตู และโปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปยืนจากพระระเบียงที่ล้อมพระอุโบสถนำมาประดิษฐานในพระระเบียงล้อมพระมหาเจดีย์นี้ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างพระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๔ จึงขยายพระระเบียงออกไปทางทิศตะวันตก พระระเบียงรอบพระมหาเจดีย์จึงมีลักษณะดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

หอรระฆัง มี ๒ หลัง อยู่ทางหน้าพระวิหารพระนอนและศาลาการเปรียญ เดิมมีเฉพาะหลังที่อยู่หน้าศาลาการเปรียญ หลังที่อยู่หน้าพระวิหารพระนอนสร้างสมัยรัชกาลที่ ๓ มีลักษณะเป็นหอจตุรมุขยอดทรงเจดีย์ ประดับด้วยกระเบื้องถ้วยทั้ง ๒ หลัง

พระพุทธโลกนาถ เป็นพระพุทธรูปยืนหล่อด้วยโลหะ เดิมมีพระนามว่า **พระโลกนาถศาสตราจารย์** ปางประธานอภัยหรือพระห้ามแก่นจันทร์ (ยกพระหัตถ์ข้างซ้าย) สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง รัชกาลที่ ๑ โปรดให้อัญเชิญมาจากวัดพระศรีสรรเพชญ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระพุทธมหาวิชัย ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารทิศตะวันออก หน้า เดิมมีพระนามว่า **พระเจ้าไตรสรุ ในควงไม้มหาโพธิ์** หล่อด้วยนาก เป็นพระนั่งปางมารวิชัย สมัยสุโขทัย อัญเชิญมาจากวัดเขาอินทร์ เมืองสวรรคโลก

พระพุทธชินราช ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารทิศใต้ หน้า หล่อด้วยโลหะ ปางมารวิชัย สมัยสุโขทัย อัญเชิญมาจากเมืองสุโขทัย ภายหลังสร้างรูปพระปัญจวัคคีย์ ในอิริยาบถนั่งฟังปฐมเทศนา จึงได้นามปางนี้ว่า **ปางเสด็จโปรดพระปัญจวัคคีย์**

พระพุทธชินสีห์ ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารทิศตะวันตก หน้า หล่อด้วยโลหะ ปางมารวิชัย สมัยสุโขทัย อัญเชิญมาจากเมืองสุโขทัย ภายหลังสร้างรูปพระยานาคเจ็ดเศียรแผ่พังพาน อยู่เบื้องบน พระเศียรพระพุทธรูป ด้านล่างขดตัวเป็นพุทธบัลลังก์ จึงเรียกปางนี้ว่า **ปางนาคปรก**

พระพุทธปาลีไลยก์ ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารทิศเหนือ เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปิดทอง มีรูปช้างหมอบชูงวงถวายหม้อน้ำ (กุณฐี) และลิงนั่งถวายรวงผึ้ง หล่อขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ องค์พระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาทบนโขดหินพระหัตถ์รับของถวาย จากช้างและลิง จึงเรียกปางนี้ว่า **ปางป่าเลไลยก์**

ปัจจุบัน **พระธรรมปัญญาบดี** (ถาวร ตีสุสานุกโร) เป็นเจ้าอาวาส

